

*Роль «Укркондоб'єднання» у становленні кондитерської промисловості
України 30-х років ХХ ст.*

«Укркондоб'єднання» (УКО) було створено 10 жовтня 1930 року на базі підприємств місцевої промисловості, що входили до низки різноманітних трестів (наказ № 289 від 28 вересня) [1, с.3]. Головою УКО був призначений Сабуров О.С. В статуті УКО його функції визначаються як: “планування, регулювання та керівництво кондитерською, макаронною та крохмале-паточною промисловістю”.

Із заснуванням УКО починається розбудова галузі за класичним, радянським зразком. Чи було це явище позитивним? Маючи перед очима ретроспективу розбудови радянської промисловості, можемо сказати, що так. Після стихійного періоду трестування, після важких зламних років організація промисловості потребувала впорядкування.

Специфіка промисловості в контексті радянської системи полягає в тому, що дія економічних принципів не може здійснювати регулювання галузі, бо ідеологія диктує придушення їх згори. Таким чином, лишаються тільки командно-адміністративні методи регулювання. Звичайно, економісти можуть зазначити, що при цьому розвиток підприємств не відбувався за природними законами. Але історик не може розглядати лише економічну частину у відриві від історичних реалій.

Тому, в умовах ідеологічного тиску та тоталітарних методів управління, інших варіантів розвитку промисловості не було. Жорстко структурована система, розбудову котрої було розпочато у 1930, і продовжено при перетворенні УКО в Укркондтрест [2, с.3], мала перш за все встановити владну вертикаль, чітко регламентувати звітність окремих підприємств, поширити державний контроль на усіх рівнях їх функціонування.

У такий спосіб сталінська влада об'єднувала усю промисловість в підконтрольний їй конгломерат. Після НЕПівського фактичного повернення до капіталістичних відносин це було намагання водночас і зібрати плоди оздоровленої НЕПом економіки, і прибрати принесену НЕПом стихійність, неконтрольованість.

Згідно загального напрямку державної політики, новостворене УКО наділили широким колом повноважень та обов'язків. Уся сфера промислових відносин була ними охоплена. Зокрема, до обов'язків УКО входили [1, с.43]:

- планування виробництва та капітального будівництва;
- дослідження та проведення технічної реконструкції та раціоналізації;
- затвердження річних звітів та балансів;
- постачання сировини, напівфабрикатів, матеріалів, палива, технічного обладнання, в тому числі і імпортного;
- вишукування нових видів сировини;
- реалізація та збут (в тому числі і експорт);
- участь у встановленні відпускних цін;
- організація та встановлення зв'язку з НДІ;

– керівництво підготовкою кадрів;

Окремими рядками значилося, що УКО є самостійною господарською одиницею і діє на принципах комерційного розрахунку.

Перші кроки УКО були пов'язані з адміністративним розподілом, об'єднання багато уваги приділяло налагодженню звітності та реорганізації заводоуправ, побудові владної вертикалі всередині УКО. Велика частина наказів та розпоряджень цього періоду іде в руслі загального ідеологічного гасла “боротьби за якість”, тоталітарної альтернативи вільній конкуренції.

Одним з позитивних плодів цих заходів було започаткування наукового підходу до виробничих процесів. Так, наприклад, в 1931 році на фабриці ім. Карла Маркса була вперше проведена сульфитація (окурювання сіркою) плодів. Цей прогресивний метод дозволяв уникнути сезонності виробництва, скоротити стадії технологічних процесів у подальшій переробці сировини, значно зменшував потреби в тарі. Автором нової технології був працівник фабрики, інженер-конструктор Я.Д. Фастовський, якого спеціальним наказом було премійовано у розмірі 3000 рублів. Не зайвим буде зазначити, що технологія сульфитації використовується і в сучасному виробництві.

Принципи комерційного розрахунку в УКО трималися недовго. Невпинне згортання решток НЕПівської економіки привело до того, що окремим наказом по УКО (№ 96), що носив розгромний характер стосовно попередньої політики, усі підприємства переводилися на госпрозрахунок. Кожен трудівник закріплювався за своїм робочим місцем, вводився жорсткий контроль трудовнів.

Отже, на день організації УКО, у його склад входили (стосовно лише кондитерської галузі) 13 фабрик. За особливий квартал 1930 року УКО були передані ще три невеликих фабрики – Пирятинська, Житомирська та Первомайська.

Пізніше був проведений поділ на Укркондоб'єднання та Укрбродоб'єднання. У звіті Ліквідкому Укркондтресту це пояснюється наступними причинами: “Значительно выросшие к тому времени предприятия местной промышленности, особенно по трестам Харьковскому, Одесскому и Киевскому, перешагнувшие экономические пределы своих округов, были распределены по двум вновь организованным республиканским объединениям – Укркондобъединению и Укрбродобъединению” [3, с. 4].

У 1931 році УКО був переданий ряд харчових підприємств з системи потребкооперації. Далі – були передані підприємства кавової та дієтичної промисловості, а крахмало-паточна – виділена в окремий трест, з центром у Києві. Центр же УКО залишився у Харкові. Таким чином, на 1 жовтня 1934 року, коли УКО було ліквідоване, у його веденні лишилися тільки кондитерська і макаронна промисловість.

З початку 1933 року УКО змінює назву на Український трест кондитерської та макаронної промисловості. Відповідно до колишніх широких повноважень, звужуються функції. Фактично, іде перехід на

звичайний статут тресту, що планує та здійснює керуючу функцію тільки тих підприємств, котрі безпосередньо входять до складу тресту.

Склад технічної бази дуже різноманітний. Одеська, Київська, Харківська фабрики ("КОФОК") – великі потужні підприємства із виробітком 18-30 тисяч тонн, у той час як наявні дрібні, на кшталт Пирятинської, -100-300 тонн на рік[4, с. 13].

Апарат УКО-УКТ був дуже слабо укомплектований у відношенні інженерно-технічного персоналу. Підприємства, з яких було створено УКО, вирізнялися невисоким загальним рівнем організації виробництва, якості продукції, культурно-виробничої діяльності.

За чотири роки існування УКО були проведені наступні заходи:

1.) Одеська, Харківська та Київська фабрики - у значній мірі проведена механізація тих процесів, що раніше покладалися на ручну працю.

2.) Кременчуцька, Зінов'євська, Херсонська, Миколаївська, Вінницька, Проскурівська та Дніпропетровська – механізовані новітніми агрегатами, отримали енергетичне господарство.

3.) Деякі з фабрик переведені в більш прийнятні приміщення шляхом використання законсервованих підприємств іншого виду, значною мірою – млинів.

Також був посилений прошарок інженерно-технічного персоналу. Здійснювалась реорганізація управління на кшталт важкої промисловості. Таким чином, УКО зіграла вирішальну роль у перетворенні кондитерської галузі України за радянським зразком. Попри всі недоліки, УКО була проведена величезна робота з реконструкції старих підприємств та введення в дію нових, і тим самим зроблено вагомий внесок в історію галузі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Статут Укркондоб'єднання. 1930 р.// ЦГАОР: Ф. 786. –оп. 1., спр. 1.– стр. 70.
2. Разная переписка 17/1-1931-31/12.//ЦГАОР: Ф. 786.– оп. 3., спр. 1.– стр. 105.
3. Отчет Укркондоб'єднання за 1 полугодие 1931 г.//ЦГАОР:Ф. 786. – оп. 3.. –спр. 8– арк. 48.
4. Отчет УКО за особый квартал 1930 г.//ЦГАОР:Ф. 786.– оп. 3. спр. 7.–стр. 45.